

Kyster- og Hedberg-Bogbind i international konkurrence

Af Hans Gøtz

Året 1893 indbød det dengang meget anerkendte antikvarfirma TREGASKIS i London 75 fremragende bogbindere fra hele verden til at deltage i en udstilling. Opgaven var bundet, idet man sendte samme bog til alle: William Morris, »King Florus and the Fair Jehane«, trykt på Kelmscott Press i 1893 i 300 eksemplarer, hvoraf altså de 75 blev opkøbt gennem Tregaskis. Bindene skulle leveres til ca. maj måned 1894, og det blev overladt til det enkelte værksted at vælge materialet til indbindingen, lave udkast til decorationen og stemplerne til forgyldningen. Man henvendte sig til de forskellige landes nationalbiblioteker, som udpegede en egnet bogbinder.

Om resultatet foreligger der et digert katalog: »International Book-binding Exhibition by the chief craftsmen from all parts of the world, at the Caxton Head, 232 High Holborn, London W. C.« med indledning af Cyril Davenport (of the British Museum), eksakt beskrivelse af hvert bind og gengivelse af alle bind, tildels i farver. Dette katalog forefindes i Kunstindustrimuseets bibliotek. Udstillingen var åben juni-juli 1894, og hele samlingen blev en bloc købt af John Rylands' Library i Manchester, hvor den stadig befinder sig. Udstillingen blev omtalt i »Bogvennen« 1894, side 52-54, med afbildninger af de to skandinaviske bidrag. »Til vor By kom kun et Eksemplar, der sendtes til det store kgl. Bibliotek, som overdrog Arbejdet til Immanuel Petersen. Efter Anmodning paatog Dekorationsmaler N. Fristrup sig at gøre Tegningen, og denne har, med enkelte Ændringer i Farver, været Grundlaget for Forsiden til det Bind, vi her afbilde. Den gode Bagside, som Bogen har, er sammenstillet af IMM. PETERSEN, det samme gælder Ryggen og Doubluren.«

Senere i artiklen hedder det: »Petersen ledsagede sin Bog med Aftryk

af de til Bindet anvendte Stempler (gengivet her), samt Prøver af de 13 Farver Skind, der var anvendte til Paalægning i Mosaik. Han gjorde endvidere saa omhyggeligt Rede for, hvem der havde bundet Bogen, nemlig O. Hansen, samt nævnte med Ære J. Andersen, der havde dekoreret og forgyldt den, at han selv rent blev glemt i England og saa godt som aldrig nævntes i Forbindelse med Arbejdet. Dette Resultat af hans Hensynsfuldhed som Mester er for meget af det gode. Hos os skal han i ethvert Tilfælde nævnes først; thi naar Æren ogsaa ved denne Lejlighed saa udmærket er reddet for dansk Bogbinderkunst, saa skyldes det utvivlsomt den Maade, paa hvilken han paa det givne Grundlag har ordnet og gennemført Opgaven.«

Men ikke et ord om KYSTER – vi skal senere hen se, hvordan han kommer ind i billedet.

»Hele Samlingen blev solgt i London, og Tregaskis forhøjede Petersens oprindelige, men alt for knappe Honorar fra £ 5 til £ 10. Sammen med Petersens rige Mosaikbind er Stockholmeren GUSTAV HEDBERG'S smukke Bind hyppigst nævnt. Det er ganske med Rette, at hans Arbejde fremhæves, thi det er enkelt, klart, og kraftigt i Virkning og har utvivlsomt været gjort med hans fuldendte Teknik.«

For så vidt er sagen på det rene, fremstillet efter det foreliggende trykte materiale, og kunne bero derved. Men . . . da jeg sidste vinter besøgte U. S. A., fandt jeg i en stor samling af kunstneriske bogbind og pressetryk det omtalte Kelmscott-Morris-Tryk i et af de få eksemplarer trykt på pergament, samt to eksemplarer på papir signeret Anker Kyster og Gustav Hedberg, begge i overdådige maroquinbind efter tidens smag, og jeg anså mig for forpligtet til at købe dem og hjemføre dem til Skandinavien i stedet for at lade dem fryse i et pengeskab, hvor de var blevet gemt sammen med andre bogskatte.

Stor var min overraskelse, da jeg ved hjemkomsten først fandt ud af sammenhængen med bogbinder-konkurrencen og senere blev gjort opmærksom på artiklen i »Bogvennen« og fik lånt det omtalte katalog af Kunstindustrimuseet. Begge steder er mine to bind afbildet.

Min første mistanke om, at bindene måtte være stjålne i Manchester, blev gjort til skamme, idet biblioteket prompte sendte mig to fotografier af de derværende tilsvarende eksemplarer.

Anker Kysters bind.

Altså måtte de to bogbind være dubletter. En fornyet nøjagtig sammenligning viste nu også ganske små forskelle. På ryggen af det udstillede bind er »Kelmescott Press« sat med antiqua, på vort med fraktur. Øverst begynder »felterne« med en række af 8 små kredse, hos os direkte med det samme store ornament som på foden, og her findes årstallet »1893« med et punktum til slut, som mangler i Manchester. Der kan også påvises små afvigelser i selve tegningen af Jehane, men det anførte må være nok.

Det mest påfaldende er dog, at vort eksemplar er signeret »Anker Kyster«, hvis navn slet ikke er nævnt i artiklen. Det vides, at Kyster før 1892 – det år han grundlagte sit eget værksted – var ansat hos Im. Petersen, og at han bibeholdt venskabelige forbindelser med ham. Forøvrigt skrev han i samme årgang af »Bogvennen« en artikel om »Danske Bogrygge«. Hvordan er Kyster nu kommet i besiddelse af tegninger og stempler til dette bind, således at han kunne kopiere det, signere bindet og levere det som sit eget arbejde? Herom kan vi kun gætte os til en løsning, da der ikke findes nogen korrespondance bevaret hos Kyster's efft., ingen regningskopi o. l. Om udstillingens bind siger Davenport: »the most ex-

Gustav Hedbergs bind.

quisitely finished example of inlaid, or mosaïc work, comes from Copenhagen (No. 10); it is the work of J. Andersen, and the workmanship is of the most masterly description.«

GUSTAV HEDBERG'S bind er næsten slavisk kopieret, med undtagelse af bagsiden, som i vort eksemplar har årstallet »1893« i stedet for firmaet Tregaskis' monogram i en banderole omgivet af laurbærblade; men vort eksemplar er signeret og dateret: 1924, altså tydeligt betegnet som et kopi fra nyere tid. Firmaet Hedberg var så venlig at låne mig korrespondancen med Tregaskis fra 1894 (fra deres håndbibliotek), hvoraf det fremgår, at Gustav Hedberg fik £ 2.5.0. for indbindingen (imod Imm. Petersens £ 10.0.0.), og takkebrevet udtaler: »We are delighted with the binding, it is one of the handsomest of the Exhibition.« Bindet er iøvrigt afbildet både i sort og farver i kataloget, en stor ære. Hedberg's har også opbevaret en indklæbet avisomtale – uvist fra hvilken avis – fra 1894, som gennemgår alle udstillingens bind (Bookbindings of All Nations). Heri læses bl. a.: »Inlaid mosaïc work is used to perfection in the specimen from Copenhagen, while Stockholm shows a similar example.«

Gennem dateringen af Hedberg-Bindet i 1924 fik jeg en nøgle til gåden. Imm. Petersens værksted bestod som Cléments Eftf. indtil 1923. Bestillingen på at kopiere må være indgået i løbet af 1924, og formodentlig har man givet ordren videre til Anker Kyster som den mest kvalificerede, samt overladt ham de originale stempler, som må have været tilstede dengang.

Gennem ihærdige efterforskninger er det nu også lykkedes at opklare, hvem denne samler var, som forelskede sig i den grad i de to skandinaviske bind – formodentlig ved et besøg i Manchester, eller ved erhvervelsen af udstillings-kataloget – at han bestilte kopier af dem: det var en amerikansk bogsamler, CHARLES H. SLOAN, fra Columbus, Ohio. Der er fundet et postkort signeret A. Hedberg i hans efterladenskaber, dateret 1924, som lyder: »Les trois livres sont arrive (sic) et ils seront finis au bout de deux mois.«

Vi må altså være Mr. Sloan taknemmelige for, at han ved sit initiativ muliggjorde, at to fremragende eksempler på høj skandinavisk standard i bogbinderfaget fra Jugendstil-perioden er vandret tilbage til deres oprindelseslande.